

DE KLEINE ALK

contactorgaan Vogelwerkgroep Alkmaar en omstreken

verschijnt vier keer per jaar

Redactie

Tom Damm (06) 42 12 26 10

Arie de Wit

Beeldredactie

Jan Stok jbh.stok@planet.nl

Redactieadres

redactiekleinealk@vwg-alkmaar.nl

Vaste medewerkers

Ofra Carmi

Ruud Costers

Elias den Otter

Hans Cornelissen

Wim Schols

Pierre van der Wielen

Vormgeving (basis)

Peter van Brandwijk

Verspreiding

Connie Wubbels (072) 515 05 61

Peter de Greeuw (072) 561 80 50

Bestuur

Voorzitter

Elias den Otter (06) 57 71 21 23

Secretaris, ledenadministratie

Loes Staal (06) 21 82 54 20

secretaris@vwg-alkmaar.nl

Penningmeester

Bas Lagerveld

penningmeester@vwg-alkmaar.nl

Leden

José Tibbe (06) 50 56 68 89

Eduard van Amstel (06) 24 40 19 58

Jeroen van Wetten

Sander Taam

Voorplaat: Kleine Alk, Frits-Jan Maas

Ereleden

Kees Roobeek, Harry Smit, Jan Stok,
Tom Damm

Commissie Natuurbescherming

secretaris@vwg-alkmaar.nl

Natuurwetenschappelijke Commissie

contactpersoon Harry Smit
smit51@telfort.nl

IJsvogelwerkgroep

contactpersoon Rutger Polder
1815JK232@hetnet.nl
(072) 511 99 39

Roofvogelwerkgroep

contactpersoon Dook Vlugt
d.vlugt@quicknet.nl
(072) 589 77 78

Lid worden

Het lidmaatschap van onze vereniging bedraagt slechts € 20,00 per jaar. Hier-voor ontvangt u vier keer per jaar ons blad De Kleine Alk en bent u van harte welkom op de door ons georganiseerde activiteiten, waaronder lezingen en excursies. Als welkomstgeschenk ontvangt u tevens het boek 'Broedvogels van het stedelijke gebied van Alkmaar' (t.w.v. € 12,50).

Lid wordt u door € 20,00 over te maken op nummer NL25 TRIO 0379 6386 73 t.n.v. VWG Alkmaar e.o. en ook een mail te sturen naar penningmeester@vwg-alkmaar.nl, met uw naam, adres, telefoonnummer en e-mailadres. Ook adreswijzigingen graag naar dit adres.

In dit nummer

pagina 3

Vooraf: van de voorzitter

Elias den Otter

pagina 4

Predatoren, Ontginners, Waterwolven, Turfstekers, Riettelers, Bomenschudders, Eierrovers etc. Ofwel, waar broeden Lepelaars eigenlijk het liefst?

**Jeroen van Wetten
& Bart Romijn**

pagina 8

Van de redactie

Tom Damm

pagina 9

Het aantal broedparen en jongen van de Fuut in Alkmaar in 2024

**Arjen Dekker &
Jan J. Vlug**

pagina 14

Gedragsverandering van prooi-soorten en predator Slechtvalk op de Grote Kerk van Alkmaar

**Jeroen van Wetten
& Bart Romijn**

pagina 27

Excursie Oostvaardersplassen 21 december 2024

Martin Kool

pagina 29

Jeugdexcursie 12 januari 2025

Caesar Weenink

pagina 30

Excursie Amsterdamse Waterleidingduinen 1 februari

Dirk van der Made

pagina 34

De raadselvogel van Wim Wetenswaardig? (27)

**Wim Schols
Ruud Costers**

pagina 37

Avi-limericks

Hans Cornelissen

pagina 38

Communicatie & Actualiteiten

Van de ledenadministratie

Lezingen

**Loes Staal
Ofra Carmi**

pagina 40

Excursienieuws

Elias den Otter

pagina 42

Leukere waarnemingen november 2024 t/m januari 2025

Pierre van der Wielen

pagina 45

Ogrut 77: Mens en vogel of vogel en mens?

Hans Cornelissen

Kopijsluiting: 1 februari, 1 mei, 1 september, 15 november

Vooraf: van de voorzitter

Tijdens de afgelopen ALV (ik schrijf in het verleden over de toekomst) geef ik het stokje van voorzitterschap door (ik realiseer me terwijl ik dit schrijf dat ik er even gemakshalve vanuit ga dat de overdracht ook echt gelukt is 😊). Tijd om terug te kijken op drie mooie en bewogen jaren.

Aangezien we begonnen met ongeveer een voltallig nieuw bestuur, hebben we een heidag georganiseerd met daarin de vragen hoe wij wilden samen werken en wat wij wilden realiseren. Hieruit kwam een visiedocument dat wij elk jaar hebben gekalibreerd (welke doelen zijn behaald? Wat gaan we nu doen? Wat zien we nu anders?). De ambities waren hoog: de communicatie mocht in een moderner jasje, de jeugd moest weer betrokken worden en we wilden de leden meer aan zet krijgen!

Drie jaar later kunnen we concluderen dat op alle doelen flinke stappen zijn genomen. Op De Kleine Alk na is de communicatie vernieuwd, er is een levendige WhatsApp-community waar mensen afspraken maken om samen te gaan vogelen en elkaar helpen met determinatie. De jeugd raakt stapje voor stapje meer betrokken als deelnemers en soms zelfs als begeleider van excursies. Onze leden worden steeds meer betrokken bij het organiseren van activiteiten. Dit laatste zie je terug bij het organiseren van de excursies en hopen we ook te kunnen realiseren voor natuurbescherming. Een aandachtspunt. Ten slotte werd het bestuur flink uitgebreid en met een nieuwe voorzitter aan het roer ben ik heel benieuwd welke ambities er de aankomende jaren geformuleerd en gerealiseerd gaan worden!

Dit alles hadden wij niet kunnen realiseren zonder een sterk fundament van hele actieve en gepassioneerde leden, die de boel draaiende hielden. Rondbrengers van De Kleine Alken, verzorgers van lezingen, excursieleiders, onderzoekers, en ga zo maar door! Dus ik wil via deze weg iedereen die een bijdrage heeft geleverd om van deze vereniging echt een vereniging te maken enorm bedanken!

Jullie zijn overigens nog niet helemaal van me af, ik zal aankomend jaar verder gaan als algemeen bestuurslid, dus tot in het veld!

Groet, jullie (ex)voorzitter!

Elias den Otter, voorzitter@vwg-alkmaar.nl

Predatoren, Ontginners, Waterwolven, Turfstekers, Riettelers, Bomenschudders, Eierrovers etc. Ofwel, waar broeden Lepelaars eigenlijk het liefst?

Jeroen C.J. van Wetten & Bart Romijn

Het beeld van een foeragerende Lepelaar wadend door ondiepe slotjes, oevers van wateren of langs geulen en platen in het getijdengebied roept gemakkelijk de associatie op dat de Lepelaar een typische ‘moeras’-vogel is die ook het liefst in uitgestrekte, moeilijk toegankelijke, beschermde rietlanden en kweldergebieden broedt. Ontginning van laagveengebieden, turfwinning, inpolderingen, droogmakerijen of de vraatzucht van de ‘waterwolf’ heeft door de eeuwen heen veel habitat voor Lepelaars in Nederland vernietigd.

Oud gebruik

Uit archeologische opgravingen in Alkmaar bleek de Lepelaar al rond 4000-2000 jaar v.Chr. op het menu te staan van onze voormalige stadsgenoten

Lepelaars foeragerend in moerasgebied.

Foto: Bart Romijn

(Clason & Prummel 1978). De waarde van de natuur is volgens sommigen moeilijk in geld uit te drukken. Onze voorouders waren zich hier echter zeer wel van bewust. Talloze locaties in Nederland met “Reigersbos” in de naam stammen uit de tijd dat in dergelijke bosjes feitelijk een alleenrecht gold voor sommige machtige mensen om jonge Lepelaars (en reigers en Aalscholvers) uit de bomen en struiken te ‘schudden’ en eventueel, als men erbij kon, ook nog eieren te verzamelen. Er bestaan beschrijvingen/annalen vanaf de 14de eeuw dat eieren en jonge Lepelaars “met schepen vol” een export-product waren naar het Engelse Hof (Poorter 2018). Geruchten gaan dat tot in de 20ste eeuw een legsel van 4 eieren circa 500 gulden opbracht voor eierverzamelaars uit de Britse aristocratie. Interessant daarbij is dat in de 17de eeuw de Lepelaar verdween als broedvogel in Engeland, vermoedelijk door overbejaging en -exploitatie van de kolonies aldaar.

Wankel hoog en droog of vast met overstroming

(Onze) Lepelaars komen als broedvogel voor tot aan de Japanse Zee en Indische Oceaan en blijken hun nesten te bouwen ofwel op de grond in moeras- en kweldergebieden ofwel in bomen en struiken, tot zelfs midden in dorpen in India (Van Wetten 1985). Lepelaars kunnen tot circa 40 km ver van hun nesten op zoek gaan naar voedsel en kiezen natuurlijk bij voorkeur een veilige locatie om te broeden die het liefst zo dicht mogelijk bij een goed foerageergebied ligt. Maar hier moet de Lepelaar een afweging maken (naast

Lepelaars foeragerend in open water.

Foto: Bart Romijn

De komst van de Vos maakt broeden op de grond riskanter.

Foto: Bart Romijn

die over foerageersucces). Op de grond broeden is onveilig met het oog op grondpredatoren zoals de Vos en de Mens, maar het voorkomt dat nesten door storm stuk waaien en jongen of eieren naar beneden vallen. Een bijkomend risico van op de grond broeden is dat springen stormvloed of andere overstromingen kunnen plaatsvinden.

En broeden in door windvlagen geteisterde bomen had ook nadelen, zeker tot het moment dat Nederlanders stopten om jonge Lepelaars uit boomnesten te schudden.

Holland houtland?

Eind 19de eeuw, begin 20ste eeuw waren nog maar weinig effectief beschermde natuurgebieden in Nederland aanwezig. Het is bovendien niet ondenkbeeldig dat de grenzeloze plundering van in (Reigers-)bosjes en bomen broedende Lepelaars door de jongen uit de bomen te ‘schudden’ geleid heeft tot het beeld dat Lepelaars in Nederland het liefst op de grond broeden in met name moerassig rietland zoals in het Naardermeer en het Zwanenwater, alwaar in de jaren 70 de laatste kolonies van enige omvang voorkwamen. Het is goed om hierbij aan te tekenen dat beide gebieden nauwelijks bebost waren. Zo werd in het Zwanenwater de houtopstand opgestookt door de plaatselijke bakker en waren, zoals oude inwoners nog kunnen vertellen, grote uitgestrekte laagveengebieden in Nederland ofwel boomloze weidegebieden ofwel boomloze rietproductiegebieden. Je kon bij wijze van spreken altijd ongehinderd over een boomloze horizon aan de andere kant van de Weerribben, De Wieden of Naardermeer, de kerktoren zien van het volgende dorp. In het ‘ideaalbeeld’ van de Nederlandse laaglandnatuur van weidevogelrijke weilanden en moerasgebieden, uit de tijd van Thijsse, ontbreekt bosopslag. Eventuele grondpredatoren werden tot ver

in de 20ste eeuw te vuur en te zwaard bejaagd of waren zelfs verdwenen en dat werkte in het voordeel van op de grond broedende Lepelaars. Voeg daarbij dat natuur- en soortbescherming in de loop van de 20ste eeuw duidelijk opgang maakten en dat door deze verbeterde natuurbescherming het plunderen van nesten door de mens stopte en het wordt begrijpelijk dat de Nederlandse Lepelaar prima kon broeden in kolonies op de grond.

Het effect van een grondpredator

Toen kwam de Vos terug. Op zichzelf een prachtontwikkeling, maar voor de op de grond broedende Lepelaar een nieuwe uitdaging. Inmiddels was een significante groei waarneembaar van kolonies en op de grond broedende Lepelaars op de Waddeneilanden, waar de Vos niet kwam (De Goeij *et al.* 1985). Of dit uitwijkgedrag een reactie op de Vos was, of dat andere oorzaken hieraan ten grondslag lagen, blijft gissen. Maar naast deze ontwikkeling op de Waddeneilanden, gingen ‘vasteland’-Lepelaars steeds meer broeden in bomen en struiken. Zo was dat b.v. te zien in het Quackjeswater op Voorne-Putten in wilgen, De Liede bij Haarlem in Zwarte Elzen, de kazematten van de Robbenplaat bij Den Oever in Gewone Vlieren en Eenstijlige Meidoorns, in Delft in Eenstijlige Meidoorns, Landgoed Marquette bij Heemskerk in dennen, de Auken nabij Steenwijk in wilg of, meest recentelijk in 2024, in de Alkmaarse Hout in Beuken en Zomereiken.

Genieten of verstoren?

Uitgebreid monitoren, door auteurs, van de in de Beuk en Zomereik broedende Lepelaars in de Alkmaarse Hout liet zien dat de Lepelaars zich totaal niets aantrokken van de vele wandelaars en belangstellenden die vlak bij de nestbomen konden komen. Onaangeroerd zaten de oudere vogels tot slechts 4 meter boven het toegestroomde publiek te

Lepelaar verzamelt tak voor boomnest. Foto: Bart Romijn

baltsen en takjes af te breken (Van Wetten & Romijn 2024). Blijkbaar is de angst bij Lepelaars voor de Nederlander als predator sterk afgenomen. Dat het ringen en zenderen van in bomen broedende Lepelaars erg moeilijk is, is voor de wetenschap mogelijk een klein nadeel, voor de Lepelaars is het een verstorende factor minder.

Verwijzingen

Clason AT & W Prummel, 1978. *Een glimp van de Avifauna uit het verleden*. Het Vogeljaar 26: 209-217.

De Goeij P, JH Kemper & JCJ van Wetten 1985. *De Lepelaar in het Waddengebied*. Waddenbulletin 20: 5-7.

Poorter E 2018. *Lepelaargewoonten (lepelaargenoten)*. Uitgeverij Op de Wierde.

Van Wetten JCJ 1985. *The status and distribution of the Spoonbill (Platalea leucorodia)*. Institute of Taxonomic Zoology, University of Amsterdam. 59 pp.

Van Wetten JCJ & B Romijn 2024. *Een nieuwe kolonie Lepelaars in de Alkmaarse Hout en hoe de mensen zich daartoe verhouden*. De Kleine Alk 42(2): 14-23.

Jeroen C.J. van Wetten, jwetten@xs4all.nl

Bart Romijn, romijnbart@gmail.com

Van de redactie

Het begint normaal te worden: dit nummer verschijnt helaas pas in april. Zolang ik ook de foto's invoeg en zorg dat het allemaal een beetje goed uitkomt, blijft de doorlooptijd na de kopijsluitingsdatum langer dan eigenlijk nodig.

Tom Damm, namens de redactie

Het aantal broedparen en jongen van de Fuut in Alkmaar in 2024

Arjen Dekker & Jan J. Vlug

Inleiding

Voor het vierde opeenvolgende jaar hebben we in 2024 het aantal broedparen van de Fuut in Alkmaar vastgesteld (Dekker & Vlug 2022, 2023, 2024). We hebben, zoals in voorgaande jaren, alleen het gebied onderzocht dat tot de gemeente Alkmaar tot 2015 behoorde, dus zonder de voormalige gemeenten Schermer en Graft-De Rijk. Dus feitelijk hebben we alleen de bebouwde kom met enkele onbebouwde stukken onderzocht. Deze onbebouwde gebieden zijn onder meer de natuurbegraafplaats het Geestmerloo, de Reker-, Oudorper-, Ooster- en Egmonderhout.

Resultaten

Het aantal broedparen

In 2024 stelden we circa 146 paren vast. Dit was meer dan in de voorgaande jaren (2021 120, 2022 111 en 2023 119 paren). Een groot aantal paren werd

Futen zijn creatief in het vinden van een nestlocatie.

Foto: Arjen Dekker

gesignaleerd in Alkmaar-Noord (circa 28), een gering aantal in Huiswaard-Noord (2 paren).

De reproductie

Van de 146 paren hadden er 103 (grote) kuikens, dus 71 procent van alle broedvogels had succes bij het grootbrengen van jongen. Het totaal aantal jongen van de 103 gezinnen was 219, dat wil zeggen dat het gemiddelde aantal jongen per succesvol paar 2,13 was. De meeste gezinnen, namelijk 45 (44%), bestonden uit twee jongen. Slechts 5 paren hadden 4, en 1 paar 5 jongen.

Discussie

Methodiek

Het door ons vastgestelde aantal broedparen is beduidend hoger dan dat van de Vogelwerkgroep Alkmaar en omstreken. Uit gesprekken met Harry Smit bleek dat de vogelwerkgroep bij inventarisaties een aantal gebieden binnen de gemeentegrenzen niet onderzocht heeft. Het betrof hier gebieden met vrij grote aantallen broedvogels. Daardoor, en door het feit dat de leden van de vogelwerkgroep solitair zwemmende Futen niet bij hun berekeningen betrekken (richtlijnen Sovon), komen zij tot duidelijk lagere aantallen dan wij. Wij rekenen deze solitaire dieren wel mee omdat ze niet zelden een partner hebben die voor ons verborgen op het nest zit of een stuk verder alleen foerageert. Echte solitaire dieren zijn dikwijls te herkennen aan hun langdurige adverteergedrag.

Futen in de winter

In januari 2024 nam Jeroen van Wetten vele Futen waar in het Noordhollands Kanaal in Alkmaar. Het hoogste aantal zag hij op 18 januari, toen bij donkerte een 55-tal zich had verzameld bij de Accijnstoren, terwijl in andere wateren in het centrum de vogels nagenoeg afwezig waren; dit viel precies samen met de nacht met de laagste minimumtemperatuur. Op 30 januari bleef er nog een groepje van slechts 5 Futen bij de Accijnstoren over en hadden alle andere Futen zich verder losjes of in enkele paren naar andere plaatsen in het Noordhollands Kanaal en de wateren in het centrum verspreid (Van Wetten 2024). Dit suggereert dat de 55 Futen van de Accijnstoren (deels) tot de broedvogels van Alkmaar behoorden.

Broeden in het Noordhollands Kanaal en de ringvaarten

Ook dit jaar bleek dat de Fuut zich behoorlijk opportunistisch kan gedragen, vooral wat nestplaatskeuze betreft. Zo zagen wij in mei en juni een broedend dier op een nest op een balk tussen de Koedijkervlotbrug en een dukdalf in het Noordhollands Kanaal. Bij laag water konden de dieren het nest niet bereiken en wij hebben ze daar dan ook nooit met jongen gezien.

Ondanks de zeer schaarse oevervegetatie en de golfslag veroorzaakt door schepen, speedboten en dergelijke konden 7 paar Futen hun jongen in het Noordhollands Kanaal grootbrengen. De ringvaarten van de Heerhugowaard en Schermer bezitten weliswaar meer rietoevers, maar die zijn nooit breed en bieden weinig bescherming. Toch stelden we hier, in het door ons onderzochte gebied, 6 paren met kuikens vast.

Tweede broedsels

We zouden heel graag willen weten wat de oorzaak is van het hoge aantal broedparen en het goede broedsucces in 2024. Wat het laatste betreft konden wij een behoorlijk aantal (beginnende) tweede broedsels vaststellen. Zo was er een paar in de Oudorperhout dat vijf jongen grootbracht en daarna weer broedend werd gesignaleerd. Het is niet eenvoudig om een geslaagd tweede broedsel vast te stellen, behalve als de vogels heel goed gevolgd worden. Een enkele keer is het wel eenvoudig, namelijk als de jongen uit het eerste en tweede broedsel tegelijkertijd bijeen worden gezien.

Dit zagen we in een water binnen de Ringvaartdijk in Oudorp, bij de Jas-mijnlaan, waar een adulte vogel twee grote jongen voerde en de partner twee kuikens op de rug droeg. Soms geven in zulke gevallen de oudere jongen hun kleinere broertjes en zusjes voedsel, of dragen ze op hun rug (Vlug & Berndt 2019). Dit hebben

In dit nest is afval verwerkt.

Foto: Arjen Dekker

wij in Alkmaar echter nooit gezien. Het andere uiterste, dat de grotere kuikens het voedsel stelen wat voor de kleinere bestemd is, komt vaker voor. De ouders verdrijven in veel gevallen de grotere jongen uit het eerste broedsel zodat deze eerder zelfstandig worden dan in de regel het geval is (Vlug 2021). Dat de ouders dit doen is heel goed te begrijpen als we weten dat het grootbrengen van jongen heel zwaar is. Dit kost veel meer energie dan bijvoorbeeld broeden. Aan het einde van het seizoen zijn de volwassen dieren dan ook uitgeput en vatbaarder voor ziektes, waardoor de sterftেকansen groter zijn. Ondanks dit komen tweede broedsels in Alkmaar voor.

Voortplantingsstrategieën

De eisen van de omgeving leiden er vaak toe dat de vogels verschillende voortplantingsstrategieën moeten volgen. Daarbij zijn twee tegengestelde uitersten te onderscheiden, zowel tussen vogelsoorten als binnen een soort.

Bij de ene strategie, de snelle voortplanting, proberen de dieren jaarlijks zoveel mogelijk nakomelingen te krijgen. Dit zien we bij Futen in de kleine wateren zoals in Alkmaar, waar de dieren bijna het hele jaar door broedend worden gezien en waar het aantal tweede broedsels hoog kan zijn. De volwassen dieren worden hier in de regel vermoedelijk niet oud doordat hun immuunsysteem verzwakt raakt door de energie die zij verliezen door de opvoeding van de kuikens (Kloskowski *et al.* 2017).

Bij de andere strategie, de langzame voortplanting, brengen de vogels jaarlijks weinig jongen groot, maar hebben de ouders grotere overlevingskansen. Het zijn vooral de Futen in grote meren die deze strategie volgen. In grote meren vinden ze veel voedsel en de omstandigheden zijn er, ecologisch gezien, stabiel, dan in kleine wateren zoals die in Alkmaar. De dieren kunnen rekenen op een langer leven en hebben daardoor vele jaren de kans jongen groot te brengen. In totaal brengen ze in dit lange leven waarschijnlijk evenveel jongen groot als de Futen in kleinere wateren in hun kortere leven. Duidelijk is dat dit slechts sterke vermoedens zijn, die alleen maar aangetoond kunnen als we de vogels individueel kunnen herkennen (Fjeldså 2004, Vlug 2005).

Literatuur

Dekker A & JJ Vlug 2022. *Het aantal broedparen van de Fuut in Alkmaar in 2021*. De Kleine Alk 40(2): 16-21.

Dekker A & JJ Vlug 2023. *Het aantal broedparen en jongen van de Fuut in Alkmaar in 2022*. De Kleine Alk 41(1): 4-8.

- Dekker A & JJ Vlug 2024. *Het aantal broedparen en jongen van de Fuut in Alkmaar in 2023*. De Kleine Alk 42(1): 3-8.
- Fjeldså J 2004. *The Grebes Podicipedidae*. Oxford University Press, Oxford.
- Kloskowski J, E Kaczanowska, J Krogulec & P Grela 2017. *Hematological indicators of habitat quality: Erythrocyte parameters reflect greater parental effort of Red-necked Grebes under ecological trap conditions*. Condor 119: 239-250. <https://doi.org/10.1650/CONDOR-16-195.1>.
- Van Wetten JCJ 2024. *Verspreiding van Futen rond het centrum van Alkmaar tijdens en na invallende vorstperiode januari 2024*. De Kleine Alk 42: 4-13.
- Vlug JJ 2005. *Fortpflanzungsstrategie, Bruterfolg und Familiengröße des Rothalstauchers (Podiceps grisegena), insbesondere in Schleswig-Holstein und Hamburg 1969-2002 – im Vergleich zu Hauben- (Podiceps cristatus) und anderen Lappentauchern (Podicipedidae)*. Corax 20: 19-64.
- Vlug JJ 2021. *De Fuut*. Atlas Contact, Amsterdam.
- Vlug JJ & RK Berndt 2019. *Was macht Haubentaucher Podiceps cristatus so erfolgreich? Brut- und Nahrungsstrategien eines weit verbreiteten Opportunisten*. Corax 24: 1-74.

**Arjen Dekker, arjenenlisette@gmail.com &
Jan J. Vlug, jjvlug-gris@hotmail.com**

Fuut met al flinke jongen.

Foto: Arjen Dekker

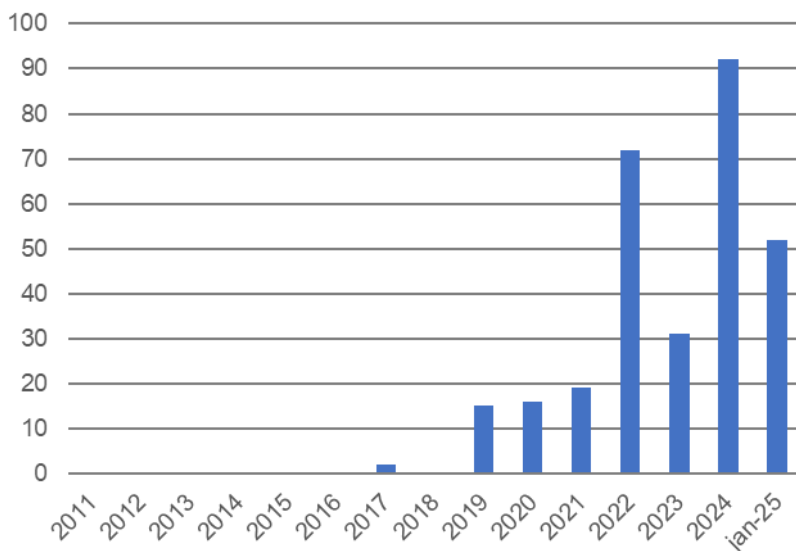
Gedragsverandering van prooi-soorten en predator Slechtvalk op de Grote Kerk van Alkmaar

Jeroen C.J. van Wetten & Bart Romijn

Inleiding

Slechtvalken worden sinds 2017 door auteurs waargenomen rond de Grote Kerk van Alkmaar (Van Wetten 2022, zie **Figuur 1**). Vuurwerk rond Oud en Nieuw maar ook de opbouw van de steigers voor de *Trap naar de Hemel* die reikte tot boven de nok van de Grote Kerk deden in 2018 de aanwezigheid van Slechtvalken geen goed. Eveneens bleek de steigerbouw voor de restauratie van het zuidelijke raam en de *Trap naar het Raam* in 2023 ook niet door deze vogels te worden gewaardeerd.

Vanaf juli 2024 wordt de Slechtvalk veelvuldig waargenomen door auteurs en blijkt het vaak te gaan om een paartje dat ook in februari 2025 nog steeds samen te vinden is, zie Tabel 1.

Figuur 1. Aantal waarnemingen per jaar van Slechtvalken door auteurs. Sinds 2011 regelmatig overvliegend over woonadres eerste auteur.

Tabel 1. Aantal door auteurs waargenomen Slechtvalken per jaar, voor zover met zekerheid vastgesteld kon worden of het een man, een vrouw of een paar betrof, bijvoorbeeld op basis van grootte. De aantallen liggen dus beduidend lager dan het totale aantal waarnemingen van Slechtvalken.

*2025 omvat alleen januari.

Jaar	Man	Vrouw	Paar
2017	1	0	0
2018	0	0	0
2019	1	0	0
2020	0	1	0
2021	0	1	0
2022	2	18	1
2023	0	0	0
2024	18	20	12
2025*	13	11	8

Bij de vele observatierondes rond de Grote Kerk (247 in 2017-2024) viel al op dat de talrijke Stadsduiven, Kauwen en Eksters zich overdag schielijk uit de weg maakten als een Slechtvalk pontificaal, witte borst naar voren en duidelijk zichtbaar op een van de standbeelden zat. Duiven drukten zich tegen vensterbanken en randen van balkons aan en lieten de brood- en patatkrumels op het plein maar even voor wat het was. Tijdens onderzoek naar Futen in en rond het centrum van de stad Alkmaar (Van Wetten 2024)

Slechtvalk juist teruggekeerd in donker met Kauw(?) als prooi, 29-11-2024, 21:38 uur.

Foto: Bart Romijn

vlogen tijdens de ochtend of avond Halsbandparkieten luid roepend hoog in de lucht in los verband naar of van hun slaappleats. Tijdens een vroege ochtend op 27 december 2024 7:30-8:30 en tijdens twee avonden 4 januari 2025, 16:00-17:00, en 13 januari 2025, 16:44-17:45, zagen de auteurs dat groepen van circa 10-30 Halsbandparkieten, nauwelijks roepend en laag over het water van de Singel vlogen, wanneer een of twee Slechtvalken op de Grote Kerk op de uitkijk zaten. In twee van deze gevallen werd door de Slechtvalk een achtervolging ingezet.

In 2021 werden 's ochtenden 22 prooiresten gevonden onder de slaapplek op de standbeelden van de Slechtvalken en in 2022 waren dat er 37 (Van Wetten 2023). Gedurende heel 2024 werden maar 3 prooiresten gevonden. Blijkbaar plukten de Slechtvalken bij het donker worden veel minder hun prooien op de Grote Kerk.

Opmerkelijker was echter dat ook het gedrag van de Slechtvalken in het donker vanaf begin 2024 totaal anders was dan in de voorgaande jaren. Zaten alle Slechtvalken sinds 2019 bij waarnemingen in het donker (o.a. met

Slechtvalk op slaappleats bezig zich met de rug naar ons toe te keren en nauwelijks nog zichtbaar weg te duiken in schaduw, 29-11-2024, 18:01 uur.

Foto: Bart Romijn

behulp van restlichtversterker en infraroodaanstraler te zien) altijd geëxposeerd en goed te vinden boven op een van de standbeelden op noord- of zuidschip van de Grote Kerk, sinds 2024 zijn ze steeds moeilijker in het donker te vinden. Zo drukt het mannetje zich meestal strak op een richeltje in de nis van een kleine pilaar, en is het vrouwtje meestentijds te vinden diep in de schaduw (van het kunstlicht) weggedoken onder aan de voet van een van de twee standbeelden.

Een en ander bracht ons ertoe om de verzamelde gegevens van de afgelopen jaren eens nader uit te werken en tevens een simpele reeks observaties te doen naar de mate waarin de prooidieren van de Slechtvalk reageren op de aanwezigheid van de Slechtvalk op de Grote Kerk. Want, zou het soms zo kunnen zijn dat net zoals de prooidieren van de Slechtvalk dat doen, ook de Slechtvalk zelf zijn gedrag aanpast onder invloed van een mogelijk andere predator? En welke zou dat dan kunnen zijn?

Methode Gedrag van de Slechtvalk door de jaren heen

De circa 300 waarnemingen door ons gedaan, zijn ingedeeld op de precieze locatie. Te weten:

Slechtvalk op de uitkijk op Westelijk kruis Grote Kerk Alkmaar, 11-1-2025, 11:13 uur.

Foto: Jeroen van Wetten

- Noord- versus Zuidzijde van de Grote Kerk.
- Geëxponeerd (op nok van het dak, of top van steunberen, torens en hoofdtoren) versus Verstoep (in nis, voet van standbeeld of onder in een rand met schaduw).
- Daglicht (met blote oog te zien) versus Donkerte (alleen te zien met kijker en/of lichtbeeldversterker plus infraroodaanstraler).

Methode Gedrag van prooidieren Slechtvalk onder invloed van aan-afwezigheid Slechtvalk

Gedurende 5 observatiedagen in december 2024 en januari 2025 is tijdens 13 x 15 minuten geteld hoeveel en welke prooidieren op welke hoogte van de Grote Kerk langsvlogen en/of op de Grote Kerk zelf zaten. Hierbij werden drie hoogtecategorieën onderscheiden, zie foto:

- I Hoog, vanaf punt van hoofdtoren tot dakgoot Grote Kerk.
- II Midden, tussen dakgoot Grote Kerk en noklijn van omringende huizen en bibliotheek.
- III Laag, onder noklijn van omringende huizen en bibliotheek.

Aanzicht uit Noord van Grote Kerk van Alkmaar met hoogte toren, kerkdakgoot en noklijn huizen(links) en bibliotheek (rechts), 12-1-2025, 12:22 uur.

Foto: Jeroen van Wetten

Tevens werd genoteerd waar en of de Slechtvalken zich er bevonden. Twee keer werd vanaf het eerste licht gekeken en drie keer midden op de dag. Per 15 minuten werd genoteerd welk maximaal aantal vogels per hoogtecategorie werd waargenomen. Bij de Slechtvalk ging het dan altijd om een geëxponeerde positie boven op het standbeeld en/of boven op de nok van het dak van de Grote Kerk. De volgende vogels zijn per 15 minuten-interval geteld, zie Tabel2.

De zangvogels waren meest Kool- of Pimpelmees, Merel, Vink (1), Gaai (1) en Grote Gele Kwikstaart (1).

Tabel 2. Totaal aantal per 15 minuten-interval getelde vogels. Zie tekst.

Soort	Aantal
Kauw	78
Ekster	31
Zangvogels	30
Stormmeeuw	19
Zilvermeeuw	16
Stadsduif	9
Kokmeeuw	3
Slechtvalk	11
Totaal	197

Slechtvalk pontificaal en geëxponeerd boven zuidelijk standbeeld, 17-11-2024, 14:28 uur.

Foto: Jeroen van Wetten

Resultaten

Gedrag van de Slechtvalk door de jaren heen

Sinds 2017 zijn de Slechtvalken steeds vaker aan de zuidzijde van de Grote Kerk te vinden. Daarbij was 2023 een korte trendbreuk, vermoedelijk door de restauratie, het steigerwerk en de al eerdergenoemde *Trap naar het Raam*, wat allemaal plaatsvond aan de zuidzijde, zie Tabel 3. Een mogelijke oorzaak voor de trend om steeds meer gebruik te maken van de zuidzijde kan

zijn dat sinds 2022 (inval in Oekraïne en energieschaarste) de gevelverlichting aan de zuidzijde rond middernacht wordt uitgeschakeld, in tegenstelling tot de noordzijde die de gehele nacht verlicht blijft, maar 2021 spreekt dit weer tegen.

Tabel 3. Totaal aantal waarnemingen met onderscheid tussen Noord- en Zuidzijde van de Grote Kerk.	Aantal	Noord	Zuid
	2017	1	1
	2018	0	0
	2019	12	12
*2025 omvat alleen januari.	2020	14	11
	2021	24	3
	2022	62	5
	2023	30	13
	2024	91	16
	2025*	22	6

Kijken we naar de voorkeur die Slechtvalken hebben om in het donker op een geëxponeerde plek te rusten versus een beschutte/verborgen plek dan zien we in Tabel 4 dat er plots in 2024 een sterke voorkeur is ontstaan voor een beschutte plaats, zoals een nis of onder aan de voet van een standbeeld. Zonder uitzondering zaten de Slechtvalken daarbij in het donker altijd met hun rug naar buiten, waarmee voor de waarnemer de schutkleur van hun rug goed wegviel tegen de kleur van de muren en stenen.

Tabel 4. Percentage per jaar van in categorie Verstopt slapende Slechtvalken in het donker. Slechtvalken waren afwezig in 2018, vermoedelijk door evenement <i>Trap naar de Hemel</i> .	op Standbeeld	in Nis
	2017	0%
	2018	-
	2019	100%
	2020	100%
	2021	100%
*2025 omvat alleen januari.	2022	100%
	2023	100%
	2024	14%
	2025*	0%

Voor de daglichtperiode ligt de voorkeur sterk op geëxponeerde plekken zoals op de nok van het dak of duidelijk zichtbaar boven op de standbeelden, zie Tabel 5.

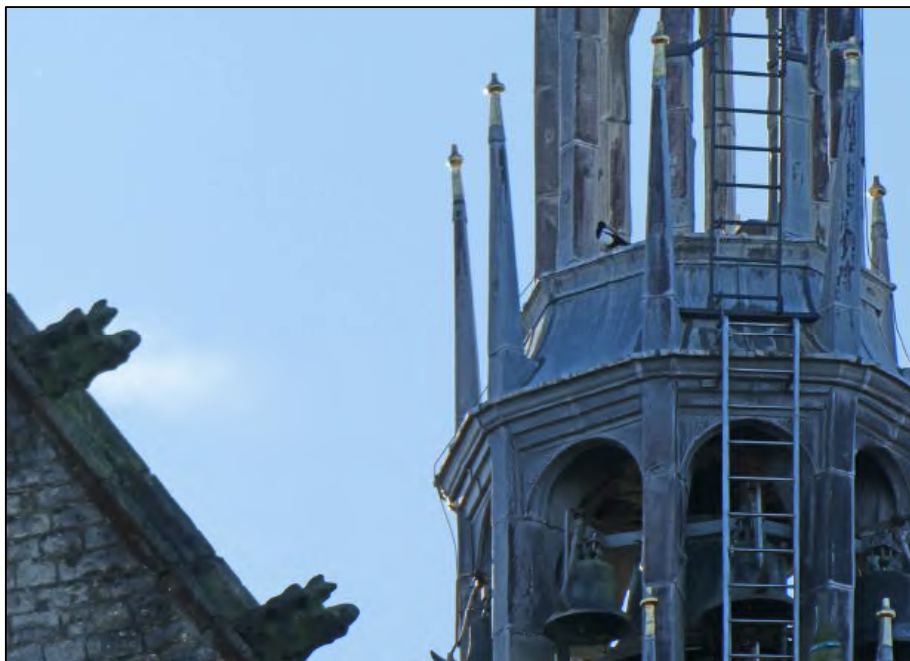
Tabel 5. Percentage per jaar van in categorie Geëxponeerd op standbeeld slapende Slechtvalken tijdens daglicht. Slechtvalken waren afwezig in 2018, vermoedelijk door evenement *Trap naar de Hemel*.

*2025 omvat alleen januari.

	op Standbeeld	in Nis
2017	100%	0%
2018	-	-
2019	100%	0%
2020	100%	0%
2021	100%	0%
2022	100%	0%
2023	100%	0%
2024	60%	40%
2025*	100%	0%

Gedrag van potentiële prooidieren Slechtvalk onder invloed van aan-afwezigheid Slechtvalk

De aanwezigheid van de Slechtvalk bleek duidelijk van invloed op de aantallen mogelijke prooien die door de hoogste luchtlaagcategorie vlogen en/of op de Grote Kerk rustten. Met uitzondering van twee Zilvermeeuwen die op 11-1-2025 tussen 11:10 en 11:25 enkele minuten op de nok zaten aan

Ekster foeragerend tot boven het klokkenspel in de hoogste toren van de Grote Kerk, in afwezigheid van een Slechtvalk, 11-1-2025 12:35 uur.

Foto: Jeroen van Wetten

de andere zijde dan waar de Slechtvalk zat, werden er geen andere vogels waargenomen in die hoogste hoogtecategorie (categorie I). Bij aanwezigheid van de Slechtvalk verbleef tussen de 83% en 100% van de potentiële prooien zich in de laagstgelegen categorie onder de noklijn van de omringende huizen en bibliotheek (categorie III), zie Tabel 6.

Tabel 6. Percentage van het totaal aantal waargenomen vogels (exclusief Slechtvalk) per waarneming en per hoogtecategorie. Onderaan de correlatie met het aantal Slechtvalken op dat moment op de Grote Kerk.

*De observatie van 11:10 categorie I betrof uitsluitend twee Zilvermeeuwen die kortstondig op de nok verbleven aan de andere zijde van de Grote Kerk.

Begintijd	Slechtvalk	III	II	I
07:44	2	100%	0%	0%
08:15	2	100%	0%	0%
08:30	2	96%	0%	4%
08:00	2	83%	0%	17%
11:15	1	89%	11%	0%
07:50	1	89%	11%	0%
11:10*	1	0%	50%	50%
12:30	0	8%	63%	29%
12:45	0	13%	31%	56%
11:15	0	12%	24%	65%
13:00	0	31%	0%	69%
11:00	0	7%	20%	73%
11:30	0	0%	24%	76%
13:30	0	0%	17%	83%
	Correlatie	0,87	-0,55	-0,83

Kauwen vlogen tijdens de aanwezigheid van een of twee Slechtvalken vlak langs de gevels van de huizen en gebouwen, terwijl de Eksters luid alarmerend vanuit de onderste takken van boven, laag over de grond scherend de volgende boom of het volgende gebouw probeerden te bereiken.

Bij afwezigheid van de Slechtvalk bevond zich tussen de 29% en 83% van alle potentiële prooien zich wel op of rond het dak en de torens van de Grote Kerk. Kauwen begonnen direct met rond de Grote Kerk zwieren en het verkennen van nissen op de Grote Kerk en begonnen strijd te leveren voor waarschijnlijk toekomstige nestplaatsen. Eksters begonnen alle ramen en hoekjes af te zoeken op vermoedelijk spinnen tot boven het klokkenspel aan toe. Duiven landden op de dakgoot van de Grote Kerk.

Discussie

Het risicomijdende gedrag van potentiële prooidieren wanneer Slechtvalken ter plekke aanwezig zijn is niet zo verwonderend en ligt ook erg voor de hand.

Verscheidene keren konden auteurs bij nadering van de Grote Kerk aan de constante alarmroep van de Eksters al horen dat er ergens een Slechtvalk zou zitten. Onder andere aan de hand van het vlieggedrag van Kauwen ontstond sterk de indruk dat in *no-time* alle Kauwen in de buurt doorhadden dat de Slechtvalk weer op de Grote Kerk zat.

Waarom de Slechtvalken vanaf 2024 zich met name bij donkerte in de avond- tot ochtendschemering zo verstoppen kunnen we echter niet direct verklaren. Uit andere jaren hadden we niet de indruk dat Slechtvalken zich heel veel aantrekken van regen of wind. Iets soortgelijks zagen auteurs ook vaak op de Engelsmanplaat en het Rif waar tijdens harde storm en/of regen de Slechtvalk gewoon vol in de elementen bleef zitten en zich niet verschoolde achter een balk van het maritieme Baken of achter kleine duintjes.

Slechtvalk met prooi (steltloper?) op noordelijke de nok van de Grote Kerk, 11-1-2025, 10:12 uur.

Foto: Jeroen van Wetten

Een uitleg zou de aanwezigheid van een andere predator kunnen zijn. Slechtvalken zijn gemeld als prooi van Oehoes (Lourenço & Rabaça 2006). Op internet is een video van een Oehoe die een nestkast van een Slechtvalk aanvalt en onder de ogen van een oudervogel een jong wegrooft (Majestic Outdoors 2024).

Aan de hand van het clusteren (in tijd en locatie) van Oehoe-waarnemingen in Noord-Holland vanaf 1981 tot 2025 (Waarneming.nl) zien we dat vanaf 2009 Oehoes met enige regelmaat in Noord-Holland worden waargenomen. Op basis van dit clusteren zouden er theoretisch sinds 2009, 14 Oehoes in Noord-Holland hebben gezeten, waarbij in maart 2024 een Oehoe bij Heemskerk zat, zie Tabel 7. Het aantal Oehoe-territoria in heel Nederland is in de jaren 2022, 2023 naar 2024 verdubbeld tot minstens 101 paar (Boele 2024). Jonge Oehoes zwerven soms honderden kilometers rond alvorens zich ergens te vestigen (Sovon 2025). Het is dus niet geheel ondenkbeeldig dat de Slechtvalken van de Grote Kerk in Alkmaar in de afgelopen jaren in toenemende mate gevaar lopen door Oehoes.

Tabel 7. Vermoedelijk aantal Oehoes in Noord-Holland per jaar op basis van clusteren van waarnemingen van Oehoe na 1980 (bron Waarneming.nl).

Jaar	Locatie	van	tot
2009	Wieringen/West-Friesland	jul-09	nov-09
2009/2010	Amsterdam	dec-09	jan-10
2010	West-Friesland	feb-10	jun-10
2010/2011	Amsterdam/Westzaan	dec-10	mrt-11
2011	Heiloo	jul-11	dec-11
2014	Purmerend	mrt-14	jul-14
2015	Zeevang/Purmerend	feb-15	feb-15
2016	Alkmaar	apr-16	
2016	Amsterdam	apr-16	
2019	Egmond/Heemskerk/Schoorl	apr-19	sep-19
2019	Velserbroek	okt-19	
2021	Holysloot	feb-21	
2024	Heemskerk	mrt-24	
2024	Haarlem	jul-24	
2024	Laren	nov-24	

Wij vermoeden dan ook dat het nieuwe ‘verborgen’ gedrag van de Slechtvalken een gevolg kan zijn van de toenemende kans om op de slaapplek in het donker overvallen te worden door een Oehoe. In relatie tot de toename

van Haviken lijken Wespendienven, Sperwers, Buizerds en Boomvalken zich veel stiller te gedragen rond hun nesten, alhoewel pesticiden hier ook nog een rol zouden kunnen spelen (Bijlsma 2023). Het nieuwe fenomeen van predatie door Oehoes in een bestaande gemeenschap van roofvogels kan een sterke kracht zijn voor gedragsverandering bij de kleinere roofvogels (Mueller *et al.* 2016). Op basis van de door ons waargenomen gedragsverandering van de Slechtvalken op de Grote Kerk denken wij dan ook dat de Oehoe hier debet aan is.

Naschrift

Na schrijven van het concept, ontmoette een van de auteurs op 13-1-2025 een bewoner die naast de Grote Kerk woont. Nadat zij door de kijker van auteur de Slechtvalk had mogen aanschouwen meldde zij dat ze vorig jaar een foto heeft gemaakt van een “hele grote uil” (bruin) die op de Grote Kerk zat. Navorsing op Waarneming.nl gaf geen melding van Ransuil of Oehoe in 2024 in het centrum van Alkmaar. Mogelijk kan de identiteit van de uil op deze foto als ‘mystery bird’ door iemand worden opgelost.

Uil? bij standbeeld. De plaats van de mogelijke uil is net rechts van die van de eerdere foto van de Slechtvalk, pontificaal en geëxponeerd boven zuidelijk standbeeld, voorjaar(?) 2024.

Foto: bewoner naast Grote Kerk

Dankwoord

Rob Bijlsma gaf zeer waardevolle opmerkingen en literatuursuggesties na lezing van het eerste grove idee van dit artikel, waarvoor dank.

Literatuur en bronnen

- Bijlsma RG 2023. *Ornithology from the tree tops. Woodland raptors are declining and have fallen silent: is it pesticides, again?* Ardea 111(2): 439-441. DOI:[10.5253/arde.2023.a14](https://doi.org/10.5253/arde.2023.a14).
- Boele A 2024. [Zeldzame broedvogels 2024](#). Sovon nieuws 37(december): 6-9.
- Lourenço RF & J Rabaça 2006. [Intraguild predation by Eagle Owls in Europe](#). Airo 16: 63-68.
- Majestic Outdoors 2024 (1 oktober). [Silent but Deadly Owls hunting large predators!](#) [Video] YouTube. Geraadpleegd 14 januari 2025 van <https://www.youtube.com/watch?v=9flYrtPxMeA>.
- Mueller A-K, N Chakarov, H Hesecker & O Kruger 2016. *Intraguild predation leads to cascading effect on habitat choice, behaviour and reproductive performance*. Journal of Animal Ecology 85: 774-784. DOI:[10.1111/1365-2656.12493](https://doi.org/10.1111/1365-2656.12493).
- SOVON 2025. Oehoe. Geraadpleegd 14 januari 2025 van <https://stats.sovon.nl/stats/soort/7440>.
- Van Wetten JCJ 2022. Slechtvalken op de Grote Kerk van Alkmaar (2011-2021). De Kleine Alk 40(1): 4-6.
- Van Wetten JCJ 2023. Prooien van de slechtvalk op de Grote Kerk van Alkmaar. Tussen Duin & Dijk 23(3): 2-5.
- Van Wetten JCJ 2024. Verspreiding van de Futen rond het centrum van Alkmaar tijdens en na invallende vorstperiode januari 2024. De Kleine Alk 42(2): 4-13.
- Waarneming.nl, Stichting Observation International en lokale partners 2025. Geraadpleegd 14 januari 2025 van https://waarneming.nl/species/300/observations/?date_after=1980-01-01&date_before=2025-01-14&country_division=2&search=&advanced=on&user=&location=&sex=&month=&life_stage=&activity=&method=.

Jeroen C.J. van Wetten, jwetten@xs4all.nl
Bart Romijn, romijnbart@gmail.com

Excursie Oostvaardersplassen 21 december 2024

Martin Kool

Wat eerst bedoeld was om industrieterrein te worden ontwikkelt zich tot een fameus zoetwatermoeras. Veel vogelsoorten in soms enorme aantallen zoeken het gebied op. De Oostvaardersplassen worden een magneet voor vogelaars en dus geen grote industriële dozen, schoorstenen en opslagterreinen. Onze vogelwerkgroep gaat regelmatig die kant op om deze vogelpracht te aanschouwen. Het is dan ook niet gek dat er 18 deelnemers achter het station in Alkmaar staan te trappelen. Rutger is de 'leader of the pack' en hij loodst ons naar het bezoekerscentrum aan de Knardijk bij Lelystad.

Al voor aankomst wordt de absolute topattractie van de Oostvaardersplassen gelokaliseerd door een aantal deelnemers. Twee *Zeearenden* laten zich namelijk mooi zien vanuit de auto op de Knardijk. Een voorbode van wat ons te wachten staat.

De eerste bestemming is **vogelkijkhut de Kluut**. Van daaruit heb je mooi uitzicht over de Keersluisplas. Het duurt nog geen minuut of daar dient de *Zeearend* zich weer aan. Prachtig glijdend over het riet kunnen we de 'vliegende deur' goed volgen. Maar het blijft niet bij één. Al snel zien we er vijf gelijktijdig vanuit de hut. Machtig mooi! De plas is verder vrij leeg. Wat *Aalscholvers* en her en der een *Meerkoet*. Plotseling worden we verrast door een drietal *Nonnetjes* (mannetjes). Wat zijn die toch gaaf! Ze vliegen recht op de hut af en zijn goed te zien. Ze aarzelen om op de plas te landen en vliegen uiteindelijk door zonder een nat pak.

Daarna trekken we te voet naar **de Schollevaar**. Een hut met twee verdiepingen en een goed uitzicht op de plassen en het moeras. Onderweg zien en horen we het nodige zoals *Cetti's Zanger* (die zingt het hele jaar door), *Koperwieken* en de eerste *Grote Zaagbekken*. Vanuit de hut, het houdt niet op, weer meerdere *Zeearenden*. Dat verveelt nooit. Zowel juveniele als volwassen exemplaren geven een showtje. Die laatste zijn goed te herkennen aan hun witte staart. Vlak voor de hut zitten twee adulte Zilvermeeuwen. Of toch *Pontische Meeuwen*? We kijken nog eens goed en komen tot de conclusie dat het 'Ponten' zijn. De donkere ogen, vriendelijker blik en de gelige lange poten geven de doorslag. De 'meeuwen-admin' van waarneming.nl geeft een groen vinkje bij deze waarneming. Het blijft lastig om meeuwen op naam te brengen.

We stiefelen door naar de volgende **hut. Roerdomp** heet deze nieuwste aanwinst. Hij is 13 meter hoog en daarboven heb je een goed beeld van het gebied. Als we boven zijn zien we al snel de *Blauwe Kiekendief*. Het is een exemplaar in 'vrouwkleed' met een duidelijke witte stuit. De sierlijke vlucht vlak boven het riet blijft fascineren. Mooi kunnen we het verschil met de *Bruine Kiekendief* zien die even later langsglijdt. We zien hier de eerste *Kleine Zwanen*. De wintergasten zijn met z'n vijftien en laten zich goed bekijken. Toch is het op deze hoogte met de flinke zuidwestenwind niet prettig vertoeven. We wandelen rustig terug naar het bezoekerscentrum. Onderweg horen we het karakteristieke 'belletje' van *Baardmannetjes*. De stevige wind houdt ze onder in het riet, helaas uit het zicht. Vlakbij bij de parkeerplaats zien we de *IJsvogel* mooi langs het water zitten.

We bezoeken daarna de **beide praambulten**. Die bieden vanaf het oosten een goed overzicht. De nodige grazers zijn te zien en de *Wilde Zwanen* tonen zich hier. Ook *Buizerd*, *Pijlstaart* en *Staartmees* zijn hier het noemen waard. De wind wordt steeds snijdender en het begint te regenen. We sluiten de excursie af door rustig langs de Lage Vaart richting Almere te rijden. Daar kunnen we de *Grote Zaagbek* en het *Nonnetje* nog een keer goed bewonderen. Het is een mooie afsluiting van ons bezoek aan dit prachtige natuurgebied. We prijzen ons gelukkig dat de Oostvaardersplassen nooit een industrieterrein zijn geworden.

Martin Kool, mm.kool@quicknet.nl

Uitzicht vanaf de nieuwe uitkijktoren De Roerdomp.

Foto: Judith

Jeugdexcursie 12 januari 2025

Het was een mooie zondagochtend, windstil en sluierbewolking. We traptten de excursie af met een groepje *Koperwieken* die op een veldje met wat *Merels* aan het foerageren waren. We lopen verder en naderen de Kleimeer. De Zomerdel zit vol met eenden, we zien vooral *Kuif-* en *Krakeenden*. Net voordat we de heuvel van de telpost oplopen vliegt er een *Houtsnip* uit de bosjes op, voor ons langs; de eerste krent is binnen! Dichtbij de telpost is een soort kleine landtong die het meer insteeckt, vanaf dat punt kun je de hele Zomerdel goed bekijken. We lopen de rietkraag langs en scannen de Zomerdel af, tussen de groepen *Krakeenden* zitten soms een paar *Smienten* of *Tafeleenden* en we zien een paartje *Slobeenden*. Achter ons zien we *Boomkruiper* en er zwemt een *Waterral* door de rietkraag! We naderen het welbekende huisje en er vliegt vlak voor onze voeten weer een *Houtsnip* op. Dit keer mooi zichtbaar en ook de roep gehoord! Eenmaal bij het huis zien we een *IJsvogel* die even kort stilzat en toen opvloog.

We besluiten op zoek te gaan naar de *Ransuilen* die er relatief dichtbij zitten en checken verschillende bosjes. Het duurt niet lang of Amoz heeft er een gevonden. Prachtig dichtbij op ooghoogte kijkt een *Ransuil* ons aan. Al snel zien we dat het er wel 3 zijn! Gaaf, de eerste keer dat ze weer gezien zijn deze winter. We lopen verder langs de Kleimeer en horen nog een

Prachtig licht in de Kleimeer.

Foto: José Tibbe

Cetti's Zanger. Bij Vlasgat nemen we een kijkje op de Sakerbrug en zien een *Dodaars*, leuk voor de daglijst. In de weilandjes aan de Nauertogt zien we veel *Kieviten* en diverse soorten ganzen en eenden waaronder *Kolgans*, *Brandgans*, *Bergeend* en *Wintertaling*; ook vliegt er een *Sperwer* over. We lopen terug langs de weg en zien nog *Turkse Tortel* en Jonas hoort een *Witte Kwikstaart*.

Geslaagde excursie met als hoogtepunt toch wel de *Ransuilen*!

Caesar Weenink, weeninkcaesar@gmail.com

Excursie Amsterdamse Waterleidingduinen 1 februari 2025

Dirk van der Made

Na twee keer een afgelasting van deze excursie door storm en regen, lieten wij deze niet de mist in gaan. Letterlijk dus. Op ons vertrekpunt hadden zich

Wandelen in een mistige wereld.

Foto: Miranda Zutt-van der Made

19 enthousiaste vogelaars verzameld, waar Henk van Wissen de regie in handen nam. Eerst de check of allen aanwezig waren en toen de auto-indeling. Die ging dus de mist in maar ieder vond zijn plek.

Vogelenzang-Nieuwkanaal

We vertrokken onder leiding van Tim Zutt naar ingang Vogelenzang, waar wij met geroffel werden begroet door de *Grote Bonte Specht*. Nadat allen van een toegangskaart waren voorzien, trokken wij in nog steeds dikke mist het terrein in. Niet ver, want de *Boomklever* meldde zich en al snel volgden *Koperwiek*, *Glanskop* en *Vink*. We vervolgden onze weg door een mysterieus wereldje. Bij het Nieuwkanaal ontworstelde een paartje *Grote Zaagbek* zich aan hun grijze wereld. Een wereld, die prachtige vergezichten liet zien en ons langs het Zwarte Veldkanaal *Dodaars*, drie *Wintertalingen* en een vrouwtje *Slobeend* opleverde, terwijl een *Torenvalk* vanuit de verte toekeek. Even een korte pauze op de aanwezige boomstammetjes. In de verte begon de zon zijn kracht te vertonen. Een groepje *Veldleeuweriken* vloog over en werden beter gehoord dan gezien. Op weg naar het Schusterkanaal meldden zich nog twee *Graspiepers* maar de aandacht werd snel overgenomen door een groep *Staartmezen* vermengd met *Kool-* en *Pimpelmees*. Een *Boomkruiper* probeerde zich nog aan onze aandacht te onttrekken, wat niet lukte.

Het landschap was net een schilderij.

Foto: Bart Romijn

Schusterkanaal-Zwanenmeer

Daar wij al ver het terrein in waren, werd ook de aanwezigheid van Damherten groter. Allemaal mannen met imposante geweien. We waren onder de indruk en vervolgden onze weg langs het Schusterkanaal. Wat *Kuifeenden* en vleugeldrogende *Aalscholvers* in de bomen, maar onze wensvogel de *Klap-ekster* was nergens te bekennen. Dan maar concentreren op de *Krooneend*. Op de kruising naar het Zwanenmeer gingen wij lunchen. Daar bleek, tot mijn grote schrik, dat ook vogelaars grensoverschrijdend gedrag kunnen vertonen. Er liep toch duidelijk een grote dikke witte streep over de weg die de duinen in liep en het bijbehorende bord loog er ook niet om. Twee vogelaars hadden die grens overschreden en werden gecorrigeerd, wat weer discussie opriep. Een duidelijke reden om onze weg naar het Zwanenmeer te vervolgen.

Klaas zag als eerste de *Krooneend*. Er bleken twee mannen en een vrouwtje rond te zwemmen terwijl ook een mannetje *Slobeend* goed te zien was. Toen viel het woord *Wilde Zwaan*, net op het moment dat wij langs een pad wilden terugkeren. “Het is maar vijf minuten verderop”, werd er gezegd. Een aantrekkelijk aanwezig bankje deed de gedachte “die komen hier wel terug”

Van de Damherten zagen we alleen mannen met prachtige geweien.

Foto: Miranda Zutt-van der Made

toenemen. Enkele dames namen erop plaats en die neiging kreeg ik ook. Mannetje hé, dus door. Gevolg, dames moesten toch door naar het Nieuw-kanaal. Niet voor de niet aanwezige *Wilde Zwanen*, maar om de kortere weg terug onder een heerlijk zonnetje. Dat wel. De beloning was een prachtig paartje *Brilduiker*. Die had ook de aandacht van een klein meisje met groene plastic verrekijker getrokken. Caesar en Henk ontfermden zich, onder toezien oog van haar moeder, over deze toekomstige vogelaar.

Paartje Krooneenden in het Zwanenmeer.

Foto: Bart Romijn

Terug naar de auto's. Toch nog een stop bij de *Boomklever*. Voldaan zochten wij de auto's op en dankten onze excursieleiders Tim en Miranda Zutt, onder toezien oog van een in de verte zittende *Buizerd*. Wegrijdende van Panneland was de mist inmiddels grotendeels opgetrokken en zwaaide een *Grote Zilverreiger* in het weiland ons uit.

Dirk van der Made, via zuttmade@quicknet.nl

De raadselvogel van Wim.

Illustratie: Wim Schols

Wetenswaardig? (27)

1. In het voorjaar van 2024 bleef in valleien van de Hollandse duinen zoveel water staan dat **Dodaars** en **Krakeend** er succesvol konden broeden (Sovon: Vogelbalans 2024).
2. In het Noordhollands Duinreservaat broedden in 2023 tien paar **Geoorde Futen**. Het is daarmee de belangrijkste cluster buiten de provincies Groningen en Drenthe (Sovon: Broedvogels in Nederland 2023).
3. In Europa is de **Koereiger**, na de **Blauwe Reiger**, de algemeenste reiger-soort. Het lijkt erop dat ons land een aantalsexplosie te wachten staat, zoals die bekend is uit andere delen van de wereld (Sovon *nieuws* 2024, nr.3).

Koereiger, Camperduin-VHP, 6 oktober 2024.

Foto: Ruud Costers

4. **Lepelaars** blijken toch geen stille vogels. Zij praten de hele tijd met elkaar, ook onderweg tijdens de trek (NRC Handelsblad 5 oktober 2024).
5. Voordat zij gaat broeden weegt een vrouwtje **Eider** 2,5 kilo. Na een maand broeden en vasten nog slechts 1,5 kilo (Roots, december 2024/januari 2025).
6. In 2023 sloeg de **Slechtvalk** ongewone prooien als **Geeuwde Fuut**, **IJsvogel** en **Wielewaal** (Sovon: Broedvogels in Nederland 2023).
7. De **Kieviten** die in Noorwegen broeden, vliegen alle naar het diepe zuiden. Onze **Kieviten** trekken heen en weer met de vorstgrens (NRC Handelsblad 5 oktober 2024).
8. Van de nu als uitgestorven beschouwde **Dunbekwulp** resten nog 400 museumexemplaren (NRC Handelsblad, 20 november 2024).
9. In ruim 30 jaar is het aantal langstreckende **Kleine Jagers** meer dan gehalveerd. Onderzoek in Noorwegen en Schotland laat grote afnames in broedaantallen zien (Sovon *nieuws* 2024, nr.3).

10. Het aantal broedgevallen in ons land van de **Pontische Meeuw** is explosief toegenomen van een paar in 2014 naar 156 paren in 2023 (Sovon: Broedvogels in Nederland 2023).
11. Een **Gaai** kan wel 5000 eikels verstoppert en slaagt erin om ze later vrijwel alle terug te vinden (Roots, september 2024).
12. Alles wijst erop dat de **Grote Alexanderparkiet** qua populatieontwikkeling de **Halsbandparkiet** achterna gaat. In februari 2024 werden op een slaapplek in het kerngebied Amsterdam circa 770 exemplaren geteld. In 2023 werd voor het eerst in Zaandam een territorium vastgesteld (Sovon: Broedvogels in Nederland 2023). Binnen enkele jaren ook in Alkmaar?
13. Verschillende onderzoeken tonen aan dat vogelzang het welzijn bevordert, stress vermindert en een positieve invloed heeft op onze mentale gezondheid (BLAD 2024, nr.79).
14. De gemiddelde leeftijd van vogelaars die actief zijn voor Sovon is 59 jaar. Het aandeel vrouwen groeide van 18 procent in 2018 naar 23 procent in 2023 (Sovon: Vogelbalans 2024).

Verzameld door Ruud Costers, ruudcosters27@gmail.com

Pontische Meeuw (3kj), Hondsbosschestrand, 8 april 2021. Foto: Ruud Costers

Avi-limericks

Een Zuid-Scharwouder Kerkuil
poept naast de kerk een zerk vuil.
De koster is woest,
barst uit in gehoest
en stort in een graf: zijn werkkuil.

Als ooit bij Bakkum een Blauwstaart
zowaar met een Blauwborst vrouw paart,
dan heeft de hybride
veel moois te bieden.
Een blauwstaartborst is goud waard.

Bij Heiloo vliegt een Kleine Plevier
niet op voor de Sperwer van hier.
Hij wordt de held
van het bollenveld.
Maar de Havik verpest zijn plezier...

Hans Cornelissen, j.h.c.cornelissen@vu.nl

Al 50 jaar zetten we de
BLOEMETJES
BUITEN

**7 DAGEN
PER WEEK
GEOPEND**

Intratuin Heerhugowaard
Zuidpoort 1, 072-5757157
intratuinheerhugowaard.nl

Natuurlijk! Intratuin

Communicatie & Actualiteiten

Van de ledenadministratie

Mutaties per 1 januari 2025

Nieuwe leden

Sinds 1 januari is onze vereniging uitgebreid met 10 nieuwe leden, waarvan 2 juvenielen. We heten hen hartelijk welkom en hopen dat zij een prettige tijd zullen hebben binnen de vereniging.

Opzeggingen

Per 1 januari hebben 15 leden de vereniging verlaten.

Wijziging contactgegevens

Gaarne verzoekt het bestuur aan alle leden om wijzigingen in e-mailadres, telefoonnummer (bijv. vervanging van de vaste telefoon door een mobiel nummer) en huisadres door te geven aan secretaris@vwg-alkmaar.nl.

Loes Staal, ledenadministratie

Lezingen

De lezingen zijn op **woensdagavond 20.00 uur Buurthuis de Wachter, Oudorperdijkje 65**. Parkeergelegenheid bij Associatie Uitvaartverzorging, Edisonweg 15. Zie ook www.vwg-alkmaar.nl.

KNNV-lezingen (“[KNNV]”) zijn op woensdagen vanaf 20.00 uur in Wijkcentrum Overdie, Van Maerlantstraat 8-10, 1813 BH Alkmaar. Zie alkmaar-denhelder.knnv.nl (Agenda) voor die op zaterdagmiddagen vanaf 13:30 uur in Bezoekerscentrum “De Helderse Vallei”, De Helderse Vallei 9-11, 1783 DA Den Helder.

April 9: Vogelrondreis door Costa Rica door Marinco Lefeveré

De lezing gaat over onze vogelrondreis door Costa Rica in november 2022. Slechts twee maanden voor vertrek vroeg Ger me of ik zin had om met hem,

Pierre en Alma naar Costa Rica te gaan, een geweldige kans om met deze ervaren vogelaars dit vogelparadijs te verkennen. Mijn antwoord was een enthousiaste “JA GRAAG”, maar eerst moest ik vrij vragen op mijn werk. Het was erg druk en het was niet vanzelfsprekend dat het zou lukken. Gelukkig kreeg ik toestemming en kon ik mee. Het plan was om de reis en de route af te stemmen op de vogelsoorten die Pierre en Alma tijdens hun eerdere reis hadden gemist in Costa Rica. Snel kocht ik een nieuwe koffer en wat tropenkleding, ordende mijn cameratas en pakte mijn kleding in. Ik was klaar voor dit nieuwe avontuur in dit bijzondere land.

Costa Rica is echt buitengewoon en veelzijdig, met weelderige fauna en flora, adembenemende landschappen, reusachtige vulkanen, tropische stranden en een zeer vriendelijke bevolking. Het land kenmerkt zich door de hoogste biodiversiteit ter wereld. Op slechts 0,03% van het aardoppervlak komen 6% van alle bestaande planten- en diersoorten voor. Het herbergt ongeveer 10.000 plantensoorten, 35.000 soorten insecten, bijna 880 vogelsoorten, 160 soorten amfibieën, 220 soorten reptielen en 200 soorten zoogdieren. Onze rondreis bracht ons door verschillende gebieden met een tropisch klimaat, maar ook naar de hooglanden. Wat een geluk om uitgenodigd te worden voor deze reis!

We reisden met een auto en volgden een duidelijk routeplan dat ons naar alle gebieden bracht waar we de bijzondere vogelsoorten konden zien. Volgens Pierre hoefden we ons geen zorgen te maken over de gewone vogelsoorten, die zouden we ook wel zien. Het vogelen begon in de tuin van ons eerste hotel, vlakbij de luchthaven in de hoofdstad San José. Vervolgens trokken we naar het noorden, langs de kust van de Stille Oceaan naar het zuiden en keerden terug richting San José door de bergen, op zoek naar bergvogels. De reis duurde drie weken en was een fantastisch avontuur met ontelbaar veel vogels en een overweldigende natuur, een prachtige herinnering.

Volgende datums: 10 september, 8 oktober.

Ofra Carmi, o.carmi@quicknet.nl

Excursienieuws

Zie www.vwg-alkmaar.nl/activiteiten/excursies voor locaties, regels en aanmelding. Ledenwandelingen worden gehouden op de eerste zondag van de maand, niet-leden mogen mee en je hoeft je niet aan te melden.

- Er wordt voor de auto's gerekend met een vergoeding van 25 cent per kilometer.
- Als je een telescoop hebt, graag meenemen, maar een verrekijker is voldoende.
- We zorgen voor een goede koffie/plaspauze, maar neem eigen lunch en drinken mee.
- We raden de bestuurders aan in het bezit te zijn van een inzittenden-verzekering.
- Deelname aan de excursies geschiedt volledig op eigen risico van de deelnemer(s).

Gewijzigde vertreklocatie (tenzij anders vermeld): Van Ostadelaan, [parkeerplaats](#) winkelcentrum Hoefplan. Ook een gewijzigd reserveringssysteem.

April 13: jeugdexcursie Boekelermeer o.l.v. Harry Smit, Dook Vlugt en Fred Koster

De excursie is voor jongeren van 10-18 jaar (je mag een volwassen begeleider meenemen).

Vertrek: 08:00 uur per fiets vanaf het '[Sportpark 'Het Lood'](#)', Loodpolderweg, Alkmaar.

De Boekelermeer is de polder aan de zuidkant van Alkmaar. Het was een interessant polderlandschap doorsneden met sloten en waterpartijen. Inmiddels is het heel sterk veranderd door de aanleg van bedrijventerreinen. Maar er is qua vogels wel wat te beleven. Denk aan de aanwezigheid van de *Patrijs*, maar ook *Ransuil* en *Zwarte Roodstaart* broeden in de Boekelermeer. Daarnaast zijn er nog altijd rietkragen waarin rond deze tijd de eerste *Rietzangers* verschijnen en op opgespoten terreinen een soort als *Kleine Plevier*. Als gebiedsdeskundige vogelaar gaat Harry Smit met ons mee. Hij kent het gebied op zijn duimpje en weet de voor vogels interessante plekken te vinden. Harry kan ons ook vertellen over de stadsvogelmonitoring in en rond Alkmaar.

April 27: Hoge Veluwe o.l.v. Pierre van der Wielen

Vertrek: 7:00 uur; eindtijd: mogelijk laat terug i.v.m. reistijd.

De Hoge Veluwe onder begeleiding van Pierre is inmiddels een ware klassieker en levert meestal veel ‘eerstelingen’ van het jaar op. In april zijn al veel bosvogels terug en we hopen een flink aantal broedvogels tegen te komen zoals *Kuifmees*, *Gekraagde Roodstaart*, *Bonte Vliegenvanger*, *Kruisbek* en *Draaihals*.

Als extra aanvulling willen we laten weten dat je niet vooraf een kaartje hoeft te kopen voor het park. Bij de ingang zullen er tickets voor de hele groep gekocht worden waardoor we in aanmerking komen voor groeps-korting. Houdt rekening met max. € 13,40 per persoon, plus € 9,50 per auto.

We bezoeken een groot deel met de auto, maar gaan ’s middags ook stukken wandelen of fietsen.

Mei 11: jeugdexcursie Alkmaarder Hout o.l.v. Jeroen van Wetten, José Tibbe en Martin Kool

De excursie is voor jongeren van 10-18 jaar (je mag een volwassen begeleider meenemen).

Vertrek: 8:00 uur per fiets.

In het voorjaar van 2024 werd Alkmaar verrast door de onverwachte vestiging van een kleine kolonie *Lepelaars* in het prachtige stadspark de Alkmaarder Hout. Deze iconische vogelsoort stond tot zeker het eind van de 20e eeuw bekend als een kwetsbare moerasvogel die alleen in de meest onverstoorde rietmoerassen als broedvogel te verwachten was. Gelukkig doet de Lepelaar het tegenwoordig goed en kun je ze steeds vaker in (de buurt van) steden en dorpen tegenkomen. De bijzonderheden zullen worden toegelicht door Lepelaar-onderzoeker Jeroen van Wetten.

We gaan op de fiets naar dit oudste stadspark van Nederland. Naast de Lepelaar is er meer moois op vogelgebied te zien. De *Boomkruiper*, *Boomklever* en *Zanglijster* zijn bijvoorbeeld bewoners van de Hout en wat dacht je van de *Appelvink*!

Mei 25: Eilandspolder o.l.v. gids van Landschap Noord-Holland

Vertrek: onbekend; vaartocht van 2 uur.

De polder is goed te overzien vanaf de ringdijk tijdens een wandeling of fietstocht, maar de beste indruk krijg je toch vanaf het water. Voor deze excursie vragen we een bijdrage van € 11,20. Tijdens de reservering vragen we je deze te betalen.

Juni 14: Drents-Friesche Wold

Meer informatie volgt! De excursie is wel al te boeken via de website.

Volgende datum: 12 juli.

Aanmelden uiterlijk drie dagen voor aanvang van de excursie (aanmelden bij het vertrekpunt wordt niet gewaardeerd) via de website, of per e-mail bij:

Elias den Otter, eliasdenotter@gmail.com

Leukere waarnemingen november 2024 t/m januari 2025

HBZ = Hondsbossche Zeewering

NHD = Noord-Hollands Duinreservaat

VHPP = Verenigde Harger- en Pettemerpolder

In de regio was het opvallend rustig deze winter. Veel waarnemers zochten hun vertier daarom elders, waarbij de Brileider op Texel een populair uitstapje was. Er werden daarom deze periode ‘slechts’ 31.525 waarnemingen ingevoerd. De hoogtepunten waren een Siberische Taling en de inmiddels bekende Ringsnaveleend.

De **Dwergganzen** waren erg laat dit jaar en waren lastig te vinden, mede ook omdat ze hun vaste foerageerplekken links lieten liggen en veel in de Groeterpolder zaten. De eerste werden op 12 januari gezien (10 stuks) en de piek, met 32 stuks werd al 13 januari bereikt. Daarna werden er tot 30 januari sterk wisselende aantallen gezien met naar het eind van de periode toe zo’n 10 stuks. Opmerkelijk is dat ook meerdere groepjes Dwergganzen, voor het eerst sinds de start van het uitzetten van deze ganzen, in het Verenigd Koninkrijk overwinterden. Het vermoeden is dat ze in de periode met dichte mist in januari verdwaald zijn en zo de oversteek maakten.

In de Polder Mijzen werden tot maximaal 10 **Kleine Zwanen** gezien.

Wilde Zwanen waren ruimer verspreid maar de aantallen waren laag met één vogel in de Bergermeer en tot zes nabij Heiloo. Op 4 november vloog er

een **Casarca** langs Camperduin. Hadden ze toch nog wat kleur in deze grauwe periode...

Op 21 december werd het hoogtepunt van deze periode ontdekt, een fraai mannetje **Siberische Taling** bij Sint Pancras. De vogel bleef daarna tot het einde van de periode maar was niet altijd even goed te vinden. Desondanks werd deze bijna 800 keer ingevoerd. Overigens was de vogel daar ook al, maar toen nog in eclipskleed, op 18 oktober 2024 gezien. Een andere leuke eend, het mannetje **Ringsnaveleend**, zat nog de gehele periode in en rond het Park van Luna maar kon ook soms dagen kwijt zijn in de massa plasjes en sloten daar. Toch werd ook deze zo'n 475 keer ingevoerd. Beide vogels waren populaire 'bijvangst' van veel waarnemers (ook internationaal) op

Mannetje Siberische Taling, Sint-Pancras, 3 maart 2025.

Foto: Eduard van Amstel

weg naar huis van de Brileider op Texel. Een mannetje **Krooneend** zat op 30 november op de Zomerdel in het Geestmerambacht. Op 9 en 11 december werden vanaf Camperduin langstreckende **IJseenden** gezien.

Op 18 november trok er een **Rosse Franjepoot** langs Camperduin. 28 november volgde er een tweede langs Egmond en de laatste weer langs Camperduin op 9 december. Uitzonderlijk is de **Visdief** die op 15 januari op het Alkmaardermeer werd gemeld. Langs Camperduin werden 18 november en 31 december langstreckende **Papegaaiduikers** gezien en op 4 december een **Zwarte Zeekoet**. Tussen 18 november en 15 december werden op in totaal zes datums zo'n 18 **Kleine Alken** gezien langs Camperduin, Bergen en Egmond met als topdag 21 november met 11 stuks langs Egmond aan Zee.

Op 3 november dobberde er een **IJsduiker** voor de Schoorlse Duinen op zee. Op 20 en 23 december werd er telkens één langs Camperduin gezien. Daar werd op 18 november ook een langstreckend **Stormvogeltje** gezien; één van de weinigen dit najaar. Op de dagen eromheen, de 17e en 21e werden daar ook **Vaal Stormvogeltjes** gezien en op de 22e één langs Egmond. Een **Kuifaalscholver** vloog op 10 november langs Camperduin. Een tweede werd op 4 december op de Noordzee t.h.v. de Schoorlse Duinen gezien. Op 1 en 2 november verbleef er een eerstejaars **Kwak** in de Egmonderhout. Met de winter in zicht nam het aantal **Koereigers** snel verder af: op

Kwak, Alkmaar-Egmonderhout, 2 november 2024.

Foto: Rutger Polder

5 november één in de Groeterpolder, op 13 november één bij Egmond aan den Hoef en de laatste op 18 november vliegend over Sint Pancras.

De enige **Rode Wouw** uit deze periode werd op 17 december in de Schoorlse Duinen gezien. Op 1 november werd er een **Velduil** gezien in het NHD. De volgende dag vloog er één langs Camperduin en op 16 november was er één aan het jagen langs de zuidrand van de Schermer en de laatste werd op 3 december in de Polder Mijzen gezien.

Voor het eerst sinds jaren zat er geen overwinterende **Klapekster** in het duin. Er werd alleen een trekker gezien op 2 november in het NHD. Tussen 2 en 11 november trok er nog een golfje **Strandleeuweriken** door met in totaal zo'n 85 exemplaren verdeeld over 20 waarnemingen. Uiteraard allemaal dicht langs de kust.

Late **Bladkoninkjes** werden op 3 en 8 november in het NHD gezien. Een **Bruine Boszanger** zat op 8 november in hetzelfde gebied. Steeds meer mensen leren het kenmerkende geluid en uiterlijk van **Siberische Tjiftjaf** wat resulteerde in maar liefst zes tot zeven verschillende exemplaren, vooral in het NHD en het Geestmerambacht. **Grote Piepers** werden alleen over de HBZ en Camperduin gezien met exemplaren op 4, 13 en 15 november en 1 december. **Fraters** zijn best schaars geworden. Toch werden er deze winter her en der wat gezien. Op 2, 3 en 4 november 1 tot 3 over de HBZ, op 28 november 4 over Camperduin en op 23 januari daar nog eens 2.

Pierre van der Wielen, jocotoco@hotmail.com

77 Mens en vogel of vogel en mens?

Hans Cornelissen

Je kunt geen vogelblad openslaan, geen gesprek met een medevogelaar beginnen, of je komt vroeg of laat op het onvermijdelijke onderwerp: de allesoverheersende invloed van de mens op vogels. Dat kan gaan over de rol van de mens op het klimaat, met alle gevolgen van dien voor oprukkende Grote Zilverreigers en ander gevederde uit warmere contreien. Het kan gaan over de illegale jacht op trekvogels. Het kan gaan over platgewalste

Kerkuilen en andere verkeersslachtoffers van onze oh zo groene auto's. Niet te vermijden is de discussie over stikstof, vervuiling, ontwatering, versnippering en daarmee de teloorgang van het boerenland... en van de ons zo dierbare Patrijs, Veldleeuwerik en – oh grut – Grutto. Vroeger was alles beter... Heel belangrijk en dramatisch allemaal, maar je raakt murw geslagen door de niet aflatende stroom van dezelfde vogelellende. En laat deze Ogrut nou juist bedoeld zijn om wat luchtigheid en vrolijkheid toe te voegen aan de vogelverhalen.

Dus laten we ter lering en vermaak de rollen eens omdraaien. In plaats van de vraag over hoe de mens de vogel beïnvloedt, stellen we vandaag de omgekeerde vraag: hoe beïnvloeden vogels de mens? In eerste instantie lijkt dat misschien een doodlopende vraag, maar na enige overpeinzingen valt er best veel over te zeggen op zoek naar het antwoord.

Vogels maken ons blij. Ze geven kleur aan ons leven. Of het nu een Koolmees in de tuin betreft of een Jan-van-Gent boven zee, vogels hebben, net als plantengroen om ons heen, in het algemeen een positieve invloed op het gemoed van de mens. Dat heeft iets te maken met de biochemische reacties die zich afspelen in onze hersenen.

Vogels, en meer nog bijzondere vogels, stimuleren de aanmaak van stoffen als endorfine in onze hersenen. Volgens Wikipedia wekt endorfine “het gevoel van geluk of euforie” op. Nou, dat komt aardig in de buurt van hoe ik me gisteren voelde, toen er een Rode Wouw boven de Amsterdamse Waterleidingduinen hing te cirkelen.

Ook de hartslag is duidelijk gekoppeld aan hoe vogels onze gesteldheid naar hun hand(pennen) zetten. Bijzondere vogels als Kleine Burgemeesters hebben de vervelende gewoonte om, tien tellen voordat we arriveren, uit beeld gevlogen te zijn na eerst een halve dag honkvast geweest te zijn. Het hart draaide al op volle toeren net voor aankomst op de plek des onheils, maar slaat vervolgens op hol bij het aanhoren van een andere vogelaar ter plekke: “Hij was zó mooi te zien, vlakbij, uren lang, geweldige foto's kunnen maken!” Grrrr #%@&\$! Het hart bonkt nu op 180 slagen per minuut. En als dezelfde Kleine Bur een half uur later plots terugkeert op het honk, slaat het hart vijf keer over en kan een ziekenhuisbezoek slechts ternauwernood afgewend worden.*

Zeldzame vogels hebben sowieso een grotere dan gemiddelde invloed op de mens, met name op de vogelaar, en de mate van invloed lijkt een positief verband te vertonen met de mate van zeldzaamheid. Recentelijk heeft de mens zelfs zijn trekroutes verlegd door één individuele vogel. De bizar bijzondere Brileider die krap twee maanden geleden neerstreek voor de kust van Texel, heeft een nieuwe en zeer efficiënte trekroute van Groot-Britannië, via Den Helder naar Texel, teweeg gebracht. Al vele tientallen, zo niet meer dan honderd Britse vogelaars hebben van deze trekroute gebruik gemaakt. Zo'n abrupt nieuw migratiegedrag kom je bij vogels zelf niet zo gauw tegen.

Dit soort invloeden van vogel op mens hebben, hoe kan het ook anders, ook negatieve kanten. De uitstoot van CO₂ wordt er bepaald niet minder door. En het nationale schermgebruik is, vooral via WhatsApp en Waarneming.nl, verder omhoog gestuwd door de vogels. Jazeker, het is de schuld van de vogels dat wij tig keer per dag op een scherm kijken, niet onze schuld. Wij kunnen er niks aan doen dat die vogels zo verschrikkelijk mooi en bijzonder zijn. Misschien is het ook wel de schuld van de vogels dat privérelaties van vogelaar en niet-vogelaar vaak onder druk staan, of zelfs niet overleven. Dat etentje op de trouwdag uitstellen ten behoeve van een haastige trip naar de Brileider, kan net die spreekwoordelijke druppel zijn. Vogels hebben nog wel meer vervelends op hun geweten. Ze hebben de neiging om vliegtuigmotoren binnen te vliegen; niet bepaald een recept voor een veilige intercontinentale vlucht. In dit geval zijn zowel vogel als mens de dupe: goed voor de balans in het grote lijden. In het rijtje negatieve effecten van vogels op de mens kunnen we ook nog toevoegen de meeuwenpoep op die prachtige wollen trui, en de Zeearend die met die deur van vleugels een brede schaduw werpt over het toch al niet zonovergoten terras.

Maar laten we tot slot terugkeren bij de vrolijke noot die de Ogrut zo graag in de discussie brengt. Laten we even vieren hoe, alle plussen en minnen op een rijtje zettend, de vogel het leven van de mens wel degelijk verrijkt en opvrolijkt. Want zonder vogels geen VWG Alkmaar e.o. Zonder vogels geen leuke vogelexcursies, -weekenden en -lezingen. Zonder vogels geen De Kleine Alk. Zonder Grutto geen Ogrut.

Hans Cornelissen, j.h.c.cornelissen@vu.nl

Oplossing pagina 34: (Hij's)kraanvogel